

Prosegueix en territori gascò, almenys del S. i NE.: «troquo, troco: enfilade en chapelet» (Noulens, *La flabuto gascouno*, gloss., del Gers); no és gaire usual al Bearn (manca Lespy-R.), però sí a l'Armanhac «corde tressée, glane ou analogue: *ue troque de cèts*»³ un chapelet, une corde de cèpes»; en el Lavedà *tròco* «pièce de drap sur le rouleau du tisserand» (Palay, II, 620b, a); a la Vall d'Aran (almenys l'alta: *tròka* 'troca de fil': Gessa, 1928); a Comenge (*troco* et *troucado*: chaîne de fil, Dupleich, *Pat. St. Gaudens*). Cap a l'O. l'àrea del mot desborda algun poc per Aragó, més aviat amb el matís occità que el català: «troca: pieza de tejido de cáñamo, lino o lana» a Alquézar (Arnal Caverro).

No veig que n'hi hagi dades en oc. ant. Però en canvi el mot està ben documentat en el Nord de França des de l'E. Mj. i resta en molts parlars d'Oïl. Ja Littré i el *DGén.* van assenyalar-lo en Gauthier de Coincy (c. 1200) i en alguns patuesos, amb el sentit general de «faisceau, assemblage d'objets de même nature»: de primer en l'acc. figurada de 'tropell': «De chevaliers une grant *troche* / après lui poignant, tout pendant», o bé 'mategam': «Là je fis maint pas et maint tour / tant que je vins en un destour / où il avoit pierres et roches / et petis buissonés, par *troches*» en Gui. d. Machault (S. XIV); però en textos en prosa dels Ss. XIV i XV surt ben sovint aplicat a tota mena d'aquells «faisceaux ou assemblages», p. ex. de brots, de flors, i sobretot de joies (un cop per a una massa de metall, un altre per a sal, un altre per a l'embolic del banyam d'un cervo): (p. ex. en docs. de 1311, 1343 etc.), veg. God. VII, 80-81a.

I en gran nombre de parlars del Centre, SE., E. i extrem N. de la llengua d'oïl: Neuchâtel i Troyes *troche* «amas de tiges sur le même pied», Lions, Centre, Borg. i pic. *troche* «assemblage de tiges, faisceau, botte»; a l'extrem N., com és regular, resta la -k- etimològica: Guernesey *troque* «quantité, carreaux de légumes», i hi ha un valò *trok* (que el *REW*, junt amb fr. *troche* posa a l'article *TRADUX* 'morgó', 8930, evident impossibilitat fonètica i semàntica); altrament *troche* va deixar molta derivació: *trochés* [1606], *des-trochier* etc.

El ll. TÒRQUES, -IS (ja f. de vegades, no sols m.), designava sobretot en la llengua clàssica un 'collar', sentit que s'explica per si sol des del de TÒRQUÈRE 'retorçar'; també, però, una garlanda (Virgili) i fins es troba (en Manilius, poeta astròleg del temps d'August) amb el sentit de 'replecs, fils entreteixits'; d'aquí es creu que derivin *TORCAR* i *TORXA*, que suposen la natural transformació en **TORCA* en ll. vg., i també el pas a designar altres embulladissos o embalums de matèria vegetal o teixida, canvi no menys natural. El conjunt dels fets gallo-romànics i fins catalans s'ajusten perfectament a aquesta base semàntica, i tornen aquesta etimologia de *troca* en cosa gairebé obligada i poc menys que inobjectable: en tot cas en l'aspecte semàntic. En el fonètic hi ha l'escrúpol de transposició de R en síl·laba tònica, car si fos en posició pretònica, ja poc escrúpol quedaria.

Ara bé no manquen algunes dades que semblen assegurar que en el nostre mot hi havia hagut una variant *torca*, dades escadusseres i per tant subjectes a dubte o entredit, però que sortint per diversos costats rebaixen la força d'aquest dubte: «*torca* d'aspiar lana ab l'aspia» l'a. 1507 a les Guillerries (inv. d'Espinalbes en el *DAG.*), i s'hi poden ajuntar altres tres dades catalanes, val a dir que dubtoses i en bona part inaplicables.¹

Ja Godefroy remetia de *troche* a *tourse*, a manera de variant. El *TdF* en registrar el llgd. i gc. *troco* el dóna com a variant de *torco*, tot definint: «tortis, rouleau de toile, cercle de fil de fer, toison de brebis»: semblaria, doncs, que aquestes accs., almenys en part, ens definissin un rodanès *torco*, que ell mira com a base de la seva llengua literària; és cert que el mètode de Mistral, de no distingir les accs. segons les variants, i els casos gens rars en què involucra indegudament els significats i identificacions que ell dóna, amb etimologies incertes o errades, inviten a desconfiar.

Tanmateix retrobem bearn. *tòrcle* f., donat per Palay com a variant d'un masculí *tòrclo* «tortillon de filasse, de vieux linge, torsade, lien tortillé, tordu» explicant que la *torcle* «est plus longue» que el *tòrclo*, i amb exs.: «milhoc [blat de moro] en une *torcle*», «u *tòrclo* enta la bachère» ['per a la vaixella'], «quin *tòrclo* de peus»: i és clar que aquesta repercussió de la r mitjançant una l és «el nostre pa de cada dia». I aquesta variant, d'importància decisiva, s'estenia cap a Bigorra fins a l'extrem centre-Est: «s'i hèue hielà forço li, det bèth, ta hè de bounes *tòrcles* de drap de tela» escrivia a Sarrancolin Na Suzana d'Aspi (amb glossa «linges, torchons», *Bouts d. Moun-tanho* IX, 1913, 217).

En conjunt i en definitiva, àdhuc si rebaixéssim la força o la certitud de la variant *torca*, l'etimologia TÒRQUES/TORCA bé es pot dir que s'imposa. Sobretot si hi ha algun factor auxiliar que pogués afavorir, en aquest cas, la transposició de la r. Poc valor té el suggeriment de GdDiego (*RFE* XI, 355) que fos una influència del gr. *τρόχος* 'roda', que només l'usaren alguns romans per al cercol de joc de les criatures,² o per al cercle màgic; o més ben dit, no en té gens, car si llavors s'hagués canviat TORCA en *TROCA hauria donat **troga*.

Però sí que hi ha analogia amb el cas de *TRULL* TORCULUM, i no sols etimològica puix que *troches* i *trocas* en el sentit franco-occità del mot tenen aplicació a l'explotació agrícola, en trulls i en altres feines del camp; n'hi ha amb el grup de *TROSSAR/TROS* enfront dels ètimons TORSUS/THYRSUS, on la transposició en les R també ha transcendit de la posició pretònica (*trossar*) a la tònica (*tros*); i no sols perquè TORSUS també es remuntava a TORQUERE sinó perquè hi ha refrec i collusió entre les dues nocions; és probable que no deixés de donar-hi una empenta la paronímia amb el verb *troquer*, cast. TROCAR, i amb el cat. ant. i dial. *trocar* (1380 etc.) i cat. ant. i dial. *TRAUCAR* 'foradar' (les troques solen tenir un buit al mig per passar-hi la mà i agafar-les), i l'altre parònim fr.